

KENNISDOSSIER ENERGIEARMOEDE

Expertiseteam Gebouwde Omgeving Overijssel

Inhoudsopgave

Leeswijzer.....	3
1 Inleiding en context.....	3
1.1 Rechtvaardigheid.....	4
1.1.1 Erkenning.....	4
1.1.2 Procedureel / participatie	4
1.1.3 Verdeling lusten / lasten	4
1.2 Positieve neveneffecten / MKBA	4
1.2.1 Gezondheid.....	4
1.1.1 Geestelijk welzijn	4
2 Strategieën en Maatregelen	5
2.1 SpUk Energiearmoede.....	5
2.2 Afzenderschap & geleend vertrouwen	5
2.2.1 Inzetten lokale partners als afzenders	5
2.2.2 Aanhaken bij anderssoortige bewoners-/ wijkinitiatieven (gerund door vrouwen) ...	5
2.3 Stress-sensitief werken	5
2.3.1 Stress-sensitief communiceren.....	6
2.3.2 Stress-sensitieve elementen in de aanpak.....	6
3 Uitvoering en Implementatie.....	7
3.1 Coaching	7
3.1.1 Uitvoerende partij (commercieel, lokaal).....	8
3.1.2 Opleiding (diepgang, stress sensitief, ..)	8
3.1.3 Soortgenoten (andere cultuur, taal ..).....	8
3.1.4 Aantal bezoeken	8
3.1.5 Signaleringsfunctie multiproblematiek.....	9
3.2 Fiksen.....	9
3.2.1 Uitbesteden of (deels) zelf opzetten	9
3.2.2 Reikwijdte (fiksen light of heavy)	10
3.2.3 Registratiesysteem (in relatie tot SiSa & RVO verantwoording)	10
3.3 Witgoedwissel.....	10
3.3.1 Hoogte bedrag.....	10
3.3.2 Soort + aantal apparaten	10
3.3.3 Distributie (keuze leveranciers, voucher, etc.)	10
3.3.4 Solidariteitsfonds schrijnende gevallen	11
3.4 NIP & (gratis) grotere isolatiemaatregelen.....	11
3.4.1 Bereiken doelgroep	11

3.4.2	Doe-het-zelf	11
3.4.3	VvE's (bewoners met armoede)	11
3.4.4	Natuurinclusief isoleren	12
4	Monitoring en Evaluatie	12
5	Regierol gemeente	13
6	Samenwerking en Stakeholderbetrokkenheid	14
6.1	Inzet lokale partners	14
6.2	Inzet ervaringswerkers.....	14
6.2.1	Opzetten eigen pool	14

Leeswijzer

Dit is een **Kennisdossier op het onderwerp energiearmoede**. Het doel van dit document is driedelig: 1) overzicht bieden van verschillende actuele begrippen en deelthema's binnen de aanpak van energiearmoede; 2) uitleg geven over belangrijke elementen en doorlinken naar handige informatiebronnen en online tools; en 3) veelgestelde vragen van gemeenten in Overijssel terugvinden per onderwerp.

Dit document is veranderlijk: het wordt aangevuld als daar aanleiding toe is. Het expertiseteam gebouwde omgeving (ETGO) onderscheidt de volgende hoofdonderwerpen:

- Energierechtvaardigheid
- Strategieën en maatregelen
- Uitvoering en implementatie
- Monitoring en evaluatie
- Regierol gemeente
- Samenwerking en stakeholderbetrokkenheid
- Wetgeving en beleidskaders

Iedere categorie bevat een Q&A, op basis van gestelde vragen tijdens contactmomenten van het Expertiseteam met gemeenten.

Vragen over de inhoud van kennisdossier? Of mis je dingen? Neem contact op met Max Kosten (<mailto:m.koster@overijssel.nl>).

1 Inleiding en context

Er zijn op dit moment ruim 600.000 huishoudens in Nederland met (een risico op) energiearmoede. De afgelopen jaren is dit aantal niet gedaald. [Hier](#) vind je het percentage in jouw gemeente. Volgens [TNO](#) is er sprake van energiearmoede als er bij een huishouden sprake is van:

- Laag inkomen en
- óf hoge energiekosten
- óf een woning met een relatief lage energetische kwaliteit.

Tegelijkertijd betekent energiearmoede dat huishoudens niet kunnen investeren om mee te doen aan de energietransitie. Denk aan het kopen van zonnepanelen, een elektrische auto, etc. Dit betekent dat deze groep achter gaat lopen op de rest van Nederland. Dit geldt met name voor woningeigenaren. Het grootste deel van huishoudens met energiearmoede zijn echter huurder. Voor hen maakt het feit dat ze zelf niet kunnen beslissen over de grotere (isolatie)maatregelen, de situatie nog lastiger.

Energiearmoede is niet alleen schrijnend omdat huishoudens in de schulden kunnen raken wanneer de energierekening niet meer betaald kan worden, maar ook omdat het consequenties heeft op de fysieke en mentale gezondheid.

Dit document heeft naast informeren ook tot doel bouwstenen te leveren waarmee nieuw energiearmoedebeleid kan worden ontwikkeld, of het bestaande kan worden verbeterd.

1.1 Rechtvaardigheid

Energiearmoede wordt door sommigen ook energieONrechtvaardigheid of energie ongelijkheid genoemd, omdat er geen tekort aan energie is, maar de prijzen en beschikbaarheid voor een onrechtvaardige verdeling zorgen. [Hier vind je hoe](#) je rechtvaardigheidsprincipes toepast in gebiedsgerichte aanpakken:

1.1.1 Participatie

Er is een heel woud aan participatiemiddelen, maar welke voor welke activiteit of doelgroep geschikt is, is niet altijd duidelijk. Met [deze keuzehulp](#) creëer je structuur waardoor je een bewuste keuze kunt maken.

1.1.2 Verdeling lusten / lasten

Als je bewoners (financieel) gaat ondersteunen is een van de centrale vragen hoe je de middelen verdeelt. Geef je meer subsidie aan de slechtste woningen? Of geef je iedereen hetzelfde bedrag maar bied je verschillende vormen van ondersteuning aan? Bijvoorbeeld door bewoners met een taalachterstand hulp te bieden met het invullen van de subsidieformulieren.

1.2 Positieve neveneffecten / MKBA

1.2.1 Gezondheid

De investering in een betere energetische kwaliteit van een huis kan veel positieve gevolgen hebben. Isolatie vermindert tocht, vocht en schimmel en nieuwe apparaten verminderen vocht en schimmel; beide bevorderlijk voor de zorgvraag op lange termijn. Een warmer huis is ook beter voor de gezondheid. [Onderzoek van TNO](#) wijst uit dat energiebesparende maatregelen die fixers/energiecoaches in woningen aanbrengen leiden tot minder luchtwegproblemen, minder gewrichtsklachten en minder vermoeidheid.

1.1.1 Geestelijk welzijn

Verbetering van de thuisomgeving zorgt ervoor dat je meer tot rust kunt komen in je woning. Bijkomen van een dag werken, zorgen of iets anders is essentieel om je “batterij” op te laden zodat je andere dingen kan ondernemen.

Betrokkenheid – lokale – samenleving

Minder zorgen aan je hoofd betekent dat je meer energie hebt om in dingen om je heen te stoppen; tuinverenigingen, de kerk, de school van je kinderen, etc. Zo kom je meer onder de mensen in jouw buurt of wijk. Dat is goed voor de mentale gezondheid.

Tegengaan sociale isolatie / eenzaamheid / schaamte

Een slecht onderhouden (t)huis kan schaamte met zich meebrengen. Dit kan een drempel zijn om vrienden, burens of familie uit te nodigen en leiden tot een sociaal isolement. Een goed verzorgd huis verlaagt juist de drempel om mensen over de vloer te hebben. In een fijne woning zit je lekkerder in je vel en is het risico op (mentale) gezondheidsklachten lager. Het wooncomfort is er beter op orde en de kans op tocht-, vocht- of schimmelproblematiek is

kleiner. Dit helpt om die zorgen weg te kunnen strepen en levert mentale ruimte op om te kunnen ontspannen en te kunnen focussen op dingen die goede energie geven.

2 Strategieën en Maatregelen

2.1 SpUk Energiearmoede

Het Rijk voert beleid gericht op bestrijding van energiearmoede door snel de energierekening of het energieverbruik van huishoudens te verlagen. Gemeenten hebben hierin een belangrijke rol. Gemeentes hebben al tweemaal een specifieke uitkering ([SpUk](#)) ontvangen bedoeld voor maatregelen in woningen die snel energie kunnen besparen, en zij hebben geld ontvangen om een [energietoeslag](#) uit te keren aan huishoudens op of onder 120% van het sociaal minimum. Hier [invullen zodra Max' overzicht af is] vind je een overzicht in alle subsidiestromen.

2.2 Afzenderschap & geleend vertrouwen

Veel factoren hebben invloed op het succesvol benaderen en activeren van mensen met (een risico op) energiearmoede. Allereerst is het afzenderschap belangrijk. Bewoners die eerder slechte ervaringen met de gemeente hebben gehad kunnen bijvoorbeeld schrikken van een brief van de gemeente. Als de aanleiding niet duidelijk is wordt de brief uit angst misschien niet geopend.

[Geleend vertrouwen](#) via andere mensen, organisaties of instanties inwinnen als gemeente kan positiever ervaren worden. [Deze](#) ETGO kenniskaart geeft antwoord op de vraag: “Hoe stel je de bewoner centraal bij de uitvoering van de warmtetransitie?” Je vindt een kort en bondig antwoord op deze vraag, handige tools, handreikingen, rapporten, webinars etc. en contactpersonen die je kunt raadplegen over dit onderwerp. Kortom, een handige wegwijzer!

2.2.1 Inzetten lokale partners als afzenders

Bijvoorbeeld:

- Welzijn / opbouwwerk, maatschappelijk werk, bewonersconsulenten bij woningcorporaties
- Huurderscommissies
- Wijkraden
- Armoedepact / schuldhulp / voedselbank / kerk

2.2.2 Aanhaken bij anderssoortige bewoners-/ wijkinitiatieven (gerund door vrouwen)

Duurzame of energiegerelateerde bewoners- of wijkinitiatieven worden voornamelijk door oudere, witte mannen (met een besteedbaar inkomen) gerund. Alle andere soorten initiatieven in de wijk juist niet. Denk aan kookclubs, praatgroepjes, tuinverenigingen, etc.

2.3 Stress-sensitief werken

Stress-sensitief werken houdt rekening met hoe chronische stress van invloed is op het gedrag en de besluitvorming van mensen. Deze aanpak richt zich op het vinden van methoden om stress te verminderen en mensen te ondersteunen.

2.3.1 Stress-sensitief communiceren

Ga voor MAST: makkelijk, aantrekkelijk, sociaal en tijdig

Een ander uitgangspunt is om de activiteiten en regelingen zo gemakkelijk en aantrekkelijk mogelijk te maken. En qua timing te laten aansluiten op waar een inwoner staat. Een overzicht van manieren waarop je dit voor elkaar krijgt staat in onderstaande tabel.

MAST	Belangrijkste tips
Makkelijk	<ol style="list-style-type: none">1. Zet de kernboodschap centraal2. Maak duidelijk wat de gevraagde actie is3. Gebruik eenvoudige taal en lay-out4. Zorg dat mensen weten waar ze terecht kunnen voor vragen5. Verwijder alle informatie die niet noodzakelijk is voor het uitvoeren van de gewenste actie of die te maken heeft met de gevolgen van het niet uitvoeren van de actie6. Maak waar mogelijk gebruik van diensten op producten die ondersteunen bij het gewenste gedrag
Aantrekkelijk	<ol style="list-style-type: none">1. Trek de aandacht2. Gebruik positieve drijfveren
Sociaal	<ol style="list-style-type: none">1. Laat zien dat de meeste mensen het gewenste gedrag vertonen of iets belangrijk vinden2. Maak gebruik van bestaande netwerken3. Moedig mensen aan om hun doelen te delen met anderen4. Maak gebruik van de relatie die jij hebt met de klant
Tijdig	<ol style="list-style-type: none">1. Denk na over het communicatiemoment2. Ondersteun mensen met het plannen en ondernemen van actie3. Benadruk voordelen op de korte termijn en neem kosten zoveel mogelijk weg

2.3.2 Stress-sensitieve elementen in de aanpak

Een stress-sensitieve aanpak houdt in dat er rekening wordt gehouden met de stress die mensen ervaren en dat individuen op een respectvolle en ondersteunende manier worden benaderd. [Hier](#) vind je tips voor stress-sensitief communiceren.

Aansluitend op het MAST-model is het belangrijk om in de aanpak ervoor te zorgen dat het mensen zo min mogelijk stress geeft om te verduurzamen. Voor kwetsbare inwoners is dit extra belangrijk, omdat zij vaak al kampen met bovengemiddeld veel stress door zorgen over hun leefsituatie. Denk aan stress door financiële-, sociale- of lichamelijke problemen. Deze inwoners kampen vaak met chronische stress. Hierdoor vermindert hun denk- en doenvermogen. In het sociaal domein wordt daarom steeds vaker gewerkt volgens de principes van stress-sensitieve dienstverlening. Met deze benadering wordt aangesloten op dit verminderde denk- en doenvermogen. De bouwstenen van deze benadering zijn:

- Geldrust creëren;
- Geen stress toevoegen in de dienstverlening;
- Steunende interactie;
- Helpende instrumenten en tools;
- Psycho-educatie.

Sluit aan op het doenvermogen van mensen

Het proces voor het isoleren van een woning bestaat uit veel verschillende stappen, ook wel de klantreis genoemd. Denk aan het in kaart brengen van de technische situatie van de woning. En de mogelijkheden om de woning verder te isoleren, waaronder het kiezen van materialen, aansluiten op andere woonwensen, benutten van de financiële mogelijkheden, het kiezen van een isolatiebedrijf, enzovoort. Deze stappen zijn voor geen enkele woning en woningeigenaar precies hetzelfde. In ieder geval doet dit altijd een beroep op de kennis en vaardigheden van mensen. Het is belangrijk om in de uitvoering van het isolatieprogramma aan te sluiten op dit zogenaamde doenvermogen van inwoners.

In het rapport '[Weten is nog geen doen](#)' beveelt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid aan om beleid en regelgeving te toetsen op het doenvermogen van inwoners. Met andere woorden: zorg ervoor dat je beleid, regelingen en activiteiten zo opzet dat ze passen bij wat mensen kennen en kunnen.

Speel in op het doenvermogen door een “realistisch perspectief”, in plaats van een “rationalistisch perspectief” te hanteren:

1. Rationalistisch perspectief	2. Realistisch perspectief
Assumpties over mentale vermogens: <ul style="list-style-type: none">– iedereen beschikt over voldoende mentale vermogens voor redzaamheid– uitzondering: kleine groep kwetsbaren– aandacht voor denkvermogen	Assumpties over mentale vermogens: <ul style="list-style-type: none">– normaalverdeling: sommigen scoren hoog, sommigen laag, grote middengroep– staart van (zeer) kwetsbaren– ook aandacht voor doenvermogen
Assumpties over gedrag: <ul style="list-style-type: none">– weten leidt tot doen– zelfcontrole is onbeperkt	Assumpties over gedrag: <ul style="list-style-type: none">– weten is nog geen doen– zelfcontrole is begrensd
Inrichting beleid <ul style="list-style-type: none">– meer keuze is altijd beter– sturen via informatie en financiële prikkels– burger moet de wet kennen	Inrichting beleid <ul style="list-style-type: none">– verleiding en stress verminderen– sturing via keuzearchitectuur– burger moet de wet ook 'kunnen'
Uitvoering beleid <ul style="list-style-type: none">– afstandelijk, zakelijk– geen contact voorafgaand aan sancties– alleen hulp bij evidente overmacht	Uitvoering beleid <ul style="list-style-type: none">– persoonlijk, proportioneel– wel contact voorafgaand aan sancties– meer differentiëren: niet willen/niet kunnen

3 Uitvoering en Implementatie

Met de SpUk middelen en een stress-sensitieve strategie kunnen verschillende manieren gekozen worden om energiearmoede te bestrijden.

3.1 Coaching

Onder coachen verstaan we het adviseren over en begeleiden bij energiegelgedrag, waaronder:

- Gebruik van onzuinige apparaten
- Stookgedrag en bediening van de thermostaat

- Plaatsing van (grote) meubels in de buurt van afgiftesystemen (zoals een bank of gordijnen voor een radiator, die daardoor de warmte niet goed af kan geven)

Energiecoaches kunnen ook helpen met:

- Bepalen welke maatregelen nuttig zijn om voor te sparen (isolatie, glas vervangen, etc.)
- Analyse van slimme thermostaatdata en signaleren waar kan worden bespaard

Q&A	
Hoe kunnen energie coaches omgaan met schrijnende gevallen?	Zorg ervoor dat de energie coaches in jouw gemeente een basisoverzicht hebben van alle andere dingen waar de gemeente mee kan helpen.
Hoe werf je voldoende vrijwilligers?	Zoek bestaande vrijwilligersstructuren en bewonersinitiatieven op. Denk aan: <ul style="list-style-type: none"> • Welzijn / opbouwwerk, maatschappelijk werk, bewonersconsulenten bij woningcorporaties • Huurderscommissies • Wijkraden • Armoedepact / schuldhulp / voedselbank / kerk

3.1.1 Uitvoerende partij (commercieel, lokaal)

Er zijn verschillende commerciële partijen die, onder andere, energiecoaching aanbieden, bijvoorbeeld:

- [Winst uit je woning](#)
- [Duurzaam Bouwloket](#)
- [Regionaal Energieloket](#)
- [Klimaatroute](#)
- [FIXbrigade](#)
- Etc.

3.1.2 Opleiding (diepgang, stress sensitief, ..)

3.1.3 Soortgenoten (andere cultuur, taal ..)

Geleend vertrouwen kan via een bekend iemand in de wijk worden verkregen, maar een onbekend iemand die wél jouw moedertaal spreekt of begrijpt waar je vandaan komt of wat je hebt meegemaakt kan ook geruststellend zijn.

3.1.4 Aantal bezoeken

Eén bezoek is onvoldoende om iemand goed te helpen. In (energie)armoede leven komt met schaamte en vermoeidheid. Aanbellen en alles in orde maken is vaak niet voldoende. Maak in je aanpak ruimte voor meerdere contactmoment en, het liefst, door dezelfde mensen. Een bekend gezicht is bevordelijk voor de relatie.

3.1.5 Signaleringsfunctie multiproblematiek

Het is bijna nooit het geval dat energiearmoede het enige probleem is dat bij iemand speelt. Vaak is er ook sprake van andere problematiek. Maak als gemeente duidelijke afspraken bij welke situaties coaches een melding (mogen) doen.

3.2 Fiksen

Onder fiksen verstaan we het uitvoeren van kleine maatregelen in huis zoals:

- Tochtstrips (aanbrengen of vervangen)
- LED-lampen
- Radiatorfolie
- Deuren afstellen
- Vensterbankventilatie
- Waterzijdig inregelen
- Hang en sluitwerk verstellen

[Hier](#) vind je de *Toolkit energiefixers* van Volkshuisvesting Nederland. Deze is geschikt voor fikkers zelf of om je als ambtenaar in te leven in de doelgroep en de dingen die je kan doen.

3.2.1 Uitbesteden of (deels) zelf opzetten

Een fiksaanpak is zelf op te zetten, bijvoorbeeld met een lokale mbo-opleiding en/of energiecoöperatie, maar je kan het ook uitbesteden bij:

- [Winst uit je woning](#)
- [Duurzaam Bouwloket](#)
- [Regionaal Energieloket](#)
- [Klimaatroute](#)
- [FIXbrigade](#)
- Etc.

Q&A

Hoe werf ik energiefixers?

[Doe Het Zelf](#), [Doe Het Duurzaam](#) draait momenteel een pilot waarin ze in samenwerking met gemeenten bewoners met doe-het-zelf ambities opleiden om zelf te verduurzamen. Heb je een doe-het-zelf lijn in je NIP-aanpak? Vraag de bewoners die hierop afkomen of ze het leuk lijken minder behendige bewoners te ondersteunen als vrijwillig energiefixer.

Je kan ook samenwerken met een lokale (mbo) school, zoals in [Groningen](#) wordt gedaan.

Soufiane Abhakti (s.abakhti@overijssel.nl) helpt in West-Overijssel met het opzetten van een opleidingsprogramma voor coaches en fikkers.

3.2.2 Reikwijdte (fiksen light of heavy)

Er zit nog verschil tussen tochtstrips en waterzijdig inregelen. Taken die iets lastiger zijn (hang en sluitwerk, waterzijdig inregelen of deuren afstellen) kunnen niet door iedereen gedaan worden. Houdt hier rekening mee.

3.2.3 Registratiesysteem (in relatie tot SiSa & RVO verantwoording)

Voor de woningen die middelen uit de SpUk LAI ontvangen, geldt dat er halfjaarlijks (twee keer per jaar) aan RVO verantwoording moet worden afgelegd in een [voortgangsrapportage](#) over de uitgevoerde maatregelen.

Aanvullend daarop vindt er jaarlijks via de [SiSa](#) financiële verantwoording plaats over de besteding van de middelen.¹ Programmasturing en monitoring is daarom van groot belang. Voor de gemeente zelf om inzicht en grip te houden op de voortgang en doelstelling, maar ook om verantwoording af te leggen naar het Rijk.

Uitvoeringpartners houden de juiste gegevens vaak gedetailleerd bij. Maak hier van tevoren afspraken over, ook met betrekking tot AVG. Besteed je niet uit als gemeente? Maak dan zelf een dashboard of ander systeem waarin je de benodigde gegevens bijhoudt.

3.3 Witgoedwissel

Een witgoedwissel kan grote positieve gevolgen hebben voor iemand. Een nieuwe wasmachine of koelkast die minder vocht uitstoot kan het minder vochtig maken in de keuken, waardoor mogelijke schimmel verdwijnt en de potentiële zorgvraag ook kleiner wordt, bijvoorbeeld.

3.3.1 Hoogte bedrag

Net als bij het subsidiëren van een isolatiemaatregel is de conversie het hoogst als het subsidiebedrag een hele maatregel (in dit geval) apparaat vergoedt. Zelfs een kleine eigen bijdrage voor een grote maatregel (bijvoorbeeld 50 euro eigen bijdrage voor een maatregel t.w.v. €1.000) werkt voor deze doelgroep sterk drempelverhogend.

3.3.2 Soort + aantal apparaten

Over het algemeen worden wasmachines, koelkasten en kooktoestellen het meest aangewezen als apparaten die binnen een regeling vervangen kunnen worden. [TNO](#) toont aan dat huishoudens die gebruik hebben gemaakt van een witgoedregeling rapporteren gemiddeld 13 euro minder maandelijkse energiekosten dan huishoudens die nog geen gebruik hebben gemaakt van een witgoedregeling.

3.3.3 Distributie (keuze leveranciers, voucher, etc.)

Het meest effectieve is een 1-op-1 wissel van een apparaat aan huis. Een leverancier kan de gemeente hierin ondersteunen.

Vouchers worden ook bij veel gemeenten ingezet. Bewoners kunnen hiermee een nieuw apparaat aanschaffen. Risico is dat het apparaat daarna wordt verkocht of niet thuis wordt geïnstalleerd door de bewoner. Nuttig is om de voucher en het bestellen van een apparaat te koppelen aan een ophaalafpraak voor het oude apparaat.

¹ Staatcourant 2023, nr. 3877, artikel 9 en pag. 18 e.v.

3.3.4 Solidariteitsfonds schrijnende gevallen

Als de gemeente geen ruimte heeft om volledige apparaten te vergoeden is het goed om alsnog ruimte te maken voor uitzonderlijke gevallen. Dat kan in de bijzondere bijstand ondergebracht worden.

3.4 NIP & (gratis) grotere isolatiemaatregelen

3.4.1 Bereiken doelgroep

De doelgroep kan worden benaderd door te kijken naar gemiddelde WOZ-waarde en energielabel van de woning. Om inzicht te krijgen in het percentage van energiearmoede kan je, onder andere, de [TNO kaart](#) gebruiken.

In kaart brengen échte isolatiewaarde woning

Wanneer je een overkoepelend overzicht hebt van de DEFG-label woningen, is de kans groot dat een deel van deze woningen al is nageïsoleerd.

Voorbeeld Gemeente Zwartewaterland

Gemeente Zwartewaterland deed een *Energy Tour*, waarbij ambtenaren op een zaterdag langs de deuren gingen om te vragen of de bewoners al iets aan hun woning gedaan hebben. Op basis van 150 gesprekken bleek 95% (!) van de woningen al (deels) nageïsoleerd te zijn. De opgave in Zwartewaterland ziet er hierdoor ineens anders uit.

3.4.2 Doe-het-zelf

Ongeveer een derde van de Nederlanders is doe-het-zelver op het niveau van muurtjes schilderen, vloeren leggen, etc. Deze groep kan ook zelf isolatiemaatregelen uitvoeren en wil dit graag ook wel. Met een voucher om bijvoorbeeld materiaal bij een bouwmarkt te kunnen kopen kan je deze doelgroep goed dienen.

Het ETGO heeft twee [mengpanelen](#) ontwikkeld om een doe-het-zelf regeling en controlemechanisme te formuleren.

3.4.3 VvE's (bewoners met armoede)

In ieder geval uiterlijk 2050 moeten alle gebouwen in Nederland klimaatneutraal verwarmd worden. Ook VvE's moeten hun panden de komende jaren verduurzamen om de overstap te maken naar duurzame verwarming. Dit is voor VvE's vaak (te) ingewikkeld in verband met hoge kosten, juridische beperkingen en een besluitvormingsproces waarin voldoende eigenaren akkoord moeten gaan met verduurzaming. Bovendien zijn VvE's verschillend, op vrijwilligersbasis en/of soms niet georganiseerd, waardoor verduurzamen nog ingewikkelder is.

Verduurzamen van VvE's leidt in de meeste gevallen tot hogere kosten voor eigenaren, ondanks de besparing op energiekosten. Sommige huishoudens kunnen dit niet/nauwelijks betalen. Zie [dit](#) onderzoek van Publieke Werken naar de mogelijkheden om verduurzaming van VvE's betaalbaar te maken voor iedereen.

Voorbeeld gemeente Noord-Holland

Een Noord-Hollandse gemeente was voortvarend gestart met een regeling voor isolatiesubsidie, betaald vanuit de SPUK LAI. De regeling was uitsluitend gericht op eigenaren van grondgebonden woningen. Uit een data-analyse van de woningvoorraad bleek echter dat meer dan 90% van de woningen onderdeel is van een VvE.

Er wordt op verschillende plekken gewerkt aan een VvE-aanpak en er zijn steeds meer handreikingen en instrumenten in ontwikkeling om hierbij te helpen. Bijvoorbeeld:

- [VvE-campagnebox van VvE-belang](#)
- [Stappenplan Vereniging Eigen Huis](#)
- [Quick Guide Duurzame VvE van TNO](#)
- [Toolkit VvE's van Volkshuisvesting Nederland](#)

3.4.4 Natuurinclusief isoleren

De gemeente kan voor de hele gemeente een gebiedsgerichte ontheffing aanvragen op de Wnb (Wet natuurbescherming). Hiervoor moet zij een soortenmanagementplan (SMP) laten opstellen. Hierin staat hoe in het gebied beschermde diersoorten worden beschermd.

Omdat het opstellen van een SMP zo'n twee jaar kan duren, mogen gemeenten tijdens de onderzoeksperiode gebruik maken van een pre-soortenmanagementplan (pre-SMP). De provincie kan op basis van dit pre-SMP een tijdelijke gebiedsgerichte ontheffing op de Wnb verlenen. Na ontheffing kunnen een geselecteerd aantal woningeigenaren hun woning direct isoleren zonder ecologisch onderzoek. In de tussentijd dient de gemeente een SMP op te stellen en ontheffing aan te vragen op de Wnb.

SpUk versnelling natuurinclusief isoleren – stand van zaken

mei 2024

Woningeigenaren kunnen zonder ecologisch onderzoek en een omgevingsvergunning hun woning laten isoleren door een isolatiebedrijf dat natuurvriendelijk isoleert. Dat heeft het Kabinet op 28 mei laten weten aan de Tweede Kamer. Op de lange termijn werken gemeenten en provincies toe naar een soortenmanagementplan (SMP). Daarmee kunnen gemeenten een omgevingsvergunning aanvragen bij de provincie, waar onder andere woningeigenaren dan gebruik van kunnen maken.

Kader: [Landelijke werkwijze natuurvriendelijk isoleren van start](#).

4 Monitoring en Evaluatie

De volgende onderdelen zijn voor de monitoring van belang:

Input

Alle acties gericht op bereik en conversie, zoals verstuurde brieven, deelname aan activiteiten, gebruik van regelingen, aantal energiecoaches en contactmomenten van uitvoeringspartners, worden grotendeels door uitvoeringspartners aangeleverd. Deels moet deze informatie zelf verzameld worden, bijvoorbeeld bij RVO of bij de betrokken communicatiemedewerker.

Output

Het aantal geïsoleerde bouwdelen gesplitst naar eengezinswoningen en appartementencomplexen wordt door uitvoeringspartners aangeleverd. Het is belangrijk dat de gemeente in haar aanbestedingen aangeeft dat het bijhouden van deze data een uitvoeringsvoorwaarde is (binnen de kaders van privacyregelgeving), vanwege de verantwoording voor de besteding van de middelen.

Effect

Over de looptijd van het programma kan het effect gemeten worden door verschillende criteria te meten, zoals voor temperatuur gecorrigeerd gasverbruik en afgemelde energielabels.

Dashboard

Voor het meten van de effectiviteit kan een dashboard worden ingericht met belangrijke indicatoren om de aanpak te kunnen monitoren. De gemeente kan hiervoor zelf data verzamelen bij uitvoeringpartners, of de monitoring volledig uitbesteden. Flexibiliteit in de uitvoering is cruciaal bij voortdurende monitoring en bijsturing, waarbij alle betrokkenen deze werkwijze moeten onderschrijven. Bij achterblijvende conversies wordt bijgestuurd door bijvoorbeeld extra of andere activiteiten te organiseren om de benodigde conversie te behalen.

Q&A	
Hoe vinden we de doelgroep (risico op) energiearmoede?	Dashboard NSR, woningbouwcorporaties, sociaal domein van de gemeente & ga bijvoorbeeld eens bij de voedselbank of kringloop in gesprek

5 Regierol gemeente

De korting op energierekeningen in november en december 2023, de energietoeslag en het prijsplafond hebben ervoor gezorgd dat het aantal energiearme huishoudens niet verdubbeld is. Deze drie nationale noodoplossingen, aangewakkerd door de groeiende politieke aandacht voor energiearmoede, [hebben brandjes geblust](#), maar Nederland telt volgens TNO (Figuur 1) nog steeds ruim 600.000 energiearme huishoudens. Deze huishoudens worden zeker geholpen door bovengenoemd beleid, maar hebben extra hulp nodig om toekomstbestendig én structureel uit energiearmoede te kunnen stappen.

Met specifieke uitkeringen (SpUk) zijn de Nederlandse gemeenten nu aan zet voor de verdere aanpak van energiearmoede. Deze SpUk gelden bieden beleidsvrijheid aan gemeenten en daardoor de mogelijkheid om lokale, op maat gemaakte oplossingen uit te werken die energiearmoede aanpakken bij de oorzaak en het mogelijk maken voor grotere groepen huishoudens om mee te doen aan de energietransitie.

5.1 Zorgplicht

De zorgplicht is een apart onderdeel van de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) en valt ook binnen een specifieke sectie van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), die beschrijft hoe de overheid beslissingen moet nemen, hoe burgers en bedrijven zich kunnen verdedigen tegen besluiten van de overheid, en hoe de overheid met klachten moet omgaan.

Deze zorgplicht heeft betrekking op het verlenen van "passende ondersteuning" bij (fysiek en digitaal) contact tussen de overheid en de klant. Dit houdt in dat specifieke doelgroepen succesvol gebruik moeten kunnen maken van een dienst.

Er is geen standaard voor de zorgplicht vastgesteld, omdat dit varieert per overheid (gemeente, ministerie of waterschap), doelgroep (ouderen, slechtzienden of laaggeletterden) en dienst (aanvragen, bezwaar of beroep). De ondersteuning die wordt geboden, moet worden afgestemd op de doelgroep en de vaardigheden en inspanningen die van deze doelgroep mogen worden verwacht. Veel overheden voldoen al aan deze eis bij niet-digitale processen. Met de invoering van de Wmebv geldt deze vereiste nu ook voor digitale processen.

De nieuwe Omgevingswet bevat ook een zorgplicht. De Omgevingswet bevat een algemene zorgplicht, wat betekent dat **overheden, bedrijven en burgers gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een veilige en gezonde leefomgeving**. Het is belangrijk om te benadrukken dat deze

verantwoordelijkheid niet alleen bij de overheid ligt. Deze algemene zorgplicht geldt echter niet wanneer er al specifieke regels op decentraal of rijksniveau van toepassing zijn, zoals bij een specifieke zorgplicht. Deze informatie is te vinden in [artikel 1.8 van de Omgevingswet](#).

6 Samenwerking en Stakeholderbetrokkenheid

6.1 Inzet lokale partners

Energiearmoede is vaak geen alleenstaand probleem. Veel huishoudens met (een risico op) energiearmoede hebben ook te maken met andere problemen. Via het sociaal domein, maar ook organisaties en plekken als schuldhulp, voedselbanken, kringloopwinkels, kledingruilen, etc. kan de gemeente mensen die hulp nodig hebben vinden.

Samenwerking met lokale partners kan niet alleen bevordelijk zijn voor het vinden van je doelgroep, maar ook op voorhand voor de kwaliteit van je beleid als je hen betreft bij het proces. Betrek bijvoorbeeld collega's van het sociaal domein. Zij hebben beter zicht op waar de doelgroep mee zit en hoe je hen het beste kunt bereiken.

hoe werk je dan integraal aan een aanpak energiearmoede met iemand vanuit team duurzaamheid en sociaal domein / hoe betrek je opbouwwerkers, hoe gebruik je sleutelfiguren in je wijk om beter beleid te maken, e

6.2 Inzet ervaringswerkers

Ervaringswerkers of ervaringsdeskundigen kunnen een waardevolle rol spelen in het benaderen en activeren van bewoners met (een risico op) energiearmoede. Iemand die hetzelfde meemaakt / heeft meegemaakt kan zich beter verhouden tot en verbinding maken met de doelgroep.

Ervaringswerkers en -deskundigen kunnen je helpen met het checken van je beleid, aanpak of communicatiemiddelen.

[Expertisecentrum Sterk Uit Armoede](#) heeft een pool met ervaringswerkers en biedt:

- Advies (zowel beleidsmatig als op uitvoeringsniveau)
- Presentaties & lezingen
- Workshops
- Trainingen mensen met ervaring met armoede op te leiden tot deskundigen
- Onderzoek

6.2.1 Opzetten eigen pool

De gemeente kan zelf een pool van ervaringswerkers en/of -deskundigen opzetten. Let wel, ervaringswerker of -deskundige hebben vaardigheden nodig om effectief met de doelgroep te praten of beleid te analyseren. Zie 2.4.2 voor opleidingsmogelijkheden.